

Vadertaal

Van Alejandro Zambra zijn verschenen:

Bijna een vader

Vadertaal

Alejandro Zambra (1975, Santiago de Chile) wordt beschouwd als een van de beste Chileense schrijvers van nu. Zijn werk wordt over de hele wereld vertaald en is bekroond met internationale prijzen, waaronder de Nederlandse Prins Claus Prijs. Zambra is vader van Silvestre.

Alejandro Zambra

Vadertaal

roman

Vertaald uit het Spaans door Brigitte Coopmans

MERIDIAAN
UITGEVERS

2024

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk, januari 2024

© 2023 Alejandro Zambra

© 2024 Nederlandse vertaling Brigitte Coopmans

Oorspronkelijke titel *Literatura infantil*

Oorspronkelijke uitgave Anagrama, 2023

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld © Liniers

Foto van de auteur © Mabel Maldonado

Typografie Wim ten Brinke

Drukkerij Wilco

ISBN 978 94 93305 29 8

NUR 302

www.meridiaanuitgevers.com

 @meridiaanuitgevers

 @meridiaanboeken

 @MeridiaanBoeken

 LinkedIn Meridiaan Uitgevers

Voor de moeder van Silvestre
en de zoon van Jazmina

Al sinds mijn kindertijd zie ik mijn kamer graag
vanuit een vogelperspectief.

– BRUNO SCHULZ

Je wordt niet geboren als schrijver, je wordt geboren
als baby.

– HEBE UHART

I

Vadertaal over kinderliteratuur

0

Met jou in mijn armen zie ik op de muur voor het eerst de schaduw die we samen vormen. Je bent twintig minuten oud.

Je moeder sluit haar oogleden, maar ze wil niet slapen. Ze geeft alleen haar ogen een paar seconden rust.

‘Pasgeborenen vergeten wel eens om te ademen,’ verstoort een vriendelijke verpleegster de feestvreugde.

Ik vraag me af of ze dat elke dag zo zegt. In dezelfde bevoordingen. Met dit tactvolle air van een verdrietige waarschuwing.

Je kleine lichaam ademt, ja: zelfs in het schemerduister van het ziekenhuis is je ademhaling zichtbaar. Maar ik wil haar horen, jou horen, ik word gestoord van mijn eigen gehijg. En door mijn luidruchtige hart kan ik het jouwe niet horen.

Gedurende de nacht hou ik om de twee of drie minuten mijn adem in om te controleren of jij nog ademt. Het is zo’n zinnig bijgeloof, het zinnigste van alle: stoppen met ademen zodat je kind kan ademen.

1

Ik loop door het ziekenhuis alsof ik zoek naar de scheuren van de laatste aardbeving. Ik denk aan verschrikkelijke dingen, maar het lukt me ook me de littekens voor te stellen die je op een dag aan het einde van de zomer trots laat zien.

Voor jouw veertien dagen durende leven is de term 'kindertijd' nogal aan de ruime kant. Maar ik vind het leuk dat het zo overdreven klinkt. Veertien dagen 'oud' ben je.

Je huilt en daar ben ik. Wat een afzetterij. Misschien namen onze vaders die eerste afwijzingen iets te serieus.

Je hebt geen voorkeur voor mij, maar je raakt gewend aan mijn gezelschap. En ik wen mezelf aan om te slapen als jij slaapt. Het ritme van een gebroken nacht doet me denken aan honderden lange reizen waarbij ik duttend in de bus naar school of de faculteit zat, onderweg naar een les waarin ik weer verder dutte. En aan die heerlijke, stiekeme middagslaapjes waardoor ik het werkende leven kon volhouden.

Ineens ben ik vijftien jaar oud, en het is middernacht en ik zit iets te leren, scheikunde of algebra of fonologie, ik weet het niet, en mijn sigaretten zijn op en dat is een probleem want in mijn dromen rook ik veel. Ik word wakker van een paar schuchtere honden die hun blafconcert inzetten en van het gehamer van een buurman die misschien een portret van zijn eigen kind aan de muur hangt en het daarom geen punt vindt om het mijne wakker te maken.

Maar jij slaapt verder tegen mijn borst, je lijkt zelfs nog dieper te slapen, echt te slapen. Ik heb geen idee hoe laat het is. Het maakt ook niet uit. Elf uur 's ochtends, drie uur 's middags. En zo gaan de slopende maar gelukkige dagen voorbij, en ze vermengen zich met de gelukkige

maar slopende dagen en de gelukkige maar gelukkige dagen.

31

De geboorte van een kind is de aankondiging van een weidse toekomst waar wij niet helemaal deel van zullen uitmaken. Julio Ramón Ribeyro heeft dat heel mooi samengevat: 'De tand die doorkomt bij het kind, is de tand die wij verliezen; de centimeter die het groeit, de centimeter die wij kleiner worden; de helderheid van geest die het verwerft, het licht dat in ons uitdooft; wat het leert, wat wij vergeten; en het jaar dat het kind erbij krijgt, gaat er bij ons af.'

Het is een beeldschone gedachte, waarvan de veront- rustende scheefgang toch miljoenen mannen van hun stuk heeft gebracht. Ik denk aan vaders van andere generaties, hoewel het absurd is om te denken dat het vroeger anders was. Ik heb mannen gekend die het vaderschap met luciditeit, humor en nederigheid uitoefenen, maar ik heb ook dierbare vrienden die het hart op de goede plek leken te hebben zich van hun kinderen zien afkeren om zich over te geven aan een wanhopige, karikat- urale zoektocht naar hun jeugd. En dan zijn er ook nog die hun doodsdrijf tegengaan door hun kinderen te over- stelpen met opdrachten en geboden, met de expliciete of versluierde bedoeling hun onderbroken dromen alsnog ten koste van hen te realiseren.

Waar ik hoe dan ook van schrik, is de bijna volledige afwezigheid van een traditie. Aangezien alle mensen – zo neem ik aan – geboren zijn, zou het toch logisch zijn dat we allemaal specialisten waren in opvoedingskwesties,

maar het blijkt dus dat we maar bar weinig weten, en dan vooral de mannen; soms lijken we wel scholieren die lachend de klas in komen gelopen zonder te weten dat er een proefwerk is. Terwijl de vrouwen hun dochters het verstikkende imperatief van het moederschap doorgaven, groeiden wij op als verwende doetjes die gewoon meeneurieden met 'Billy Jean'. Onze vaders probeerden ons op hun manier te leren om een man te zijn, maar ze leerden ons niet om vaders te zijn. En hun vaders hebben het hun ook niet geleerd. En zo verder.

42

In de eerste weken van je leven heb ik ongeveer honderd gedichten op mijn telefoon geschreven. Het zijn eigenlijk geen gedichten, maar op de telefoon is het handiger om op enter te drukken dan om met leestekens te hannesen.

Ik schrijf in een toestand van genegenheid, onder jouw invloed, wij beiden betoverd door de beweging van de schommelstoel, die werkt als een zachte achtbaan, als een onvermoeibaar, genereus hobbelpaard, of als de veerboot die ons eindelijk naar Chiloé zal brengen.

49

Vanochtend wilde ik van die onechte gedichten echte gedichten maken, maar ik ben bang dat ik ben doorgeschooten en ze uiteindelijk naar het beschaafde, leesbare land van het proza heb verwezen. Ik heb ze verknoeid, maar ik heb van allemaal een kopie gemaakt, voor de zekerheid, in een bestand dat ik 'Kinderliteratuur' heb ge-

noemd. Geen van deze kladjes kan beschouwd worden als kinderliteratuur. Hoewel ze allemaal verwijzen naar de kindertijd. Jouw beginnende kindertijd en de mijne uit een ver verleden. Mijn kindertijd of mijn idee van de kindertijd sinds jij er bent.

50

Het woord 'kinderlijk' wordt vaak beledigend gebruikt, al is de hoeveelheid woorden die niet beledigend zijn maar wel als zodanig gebruikt kunnen worden nagenoeg oneindig. Een beetje werken aan de toon is voldoende.

Ik herinner me een heel lief meisje, de dochter van een van mijn beste vrienden, dat op een middag eens kwaad werd op haar lievelingsspeelgoedbeest en er wel twee uur lang heel gemeen tegen schreeuwde, steeds opnieuw: 'Een knuffel! Dat ben je, een knuffel! Jij denkt dat je echt bent, maar je bent gewoon een knuffel, meer niet!'

Toen ik vijftien was vond ik het irritant als mensen me aanspraken met het woord 'jongeman'. Ik kan me niet herinneren dat ik ooit 'adolescent' ben genoemd, maar dat had ik vreselijk gevonden. In de strikte zin van de taal is het woord 'adolescent' een prima woord, maar als je het opvat als een scheldwoord kan het vernietigend zijn.

61

De literatuur heeft vrijwel alle ruimte voor reflectie die het vaderschap vergt prijsgegeven aan de zelfhulpsector. Maar in zelfhulpboeken vinden we meestal niet meer dan afgezaagde en soms ronduit vernederende adviezen. Een paar maanden geleden las ik een lijvig handboek waarin

het belangrijkste advies voor mannen luidde: *'Be sensitive!'*

62

Deze week ben je precies die honderd gram aangekomen die ik waarschijnlijk ben afgevallen terwijl ik met jou in mijn armen stond te dansen. De zoon komt aan wat zijn vader afvalt. Het is het ideale dieet.

83

De term 'kinderliteratuur' is neerbuigend en beledigend en wat mij betreft zelfs redundant, want alle literatuur is in wezen kinderliteratuur. Hoezeer we ook ons best doen het te maskeren, wie zich bezighoudt met schrijven doet dit omdat hij manieren van kijken wil terugvinden die door het zogenaamde leren, waar we zo vaak ongelukkig van werden, zijn uitgewist. Enrique Lihn zei dat we ons neerleggen bij onze ware leeftijd als bij een vals bewijs.

Kinderliteratuur: ik vind het leuk wat het woord 'kinder-' daarin oproept. Ik denk aan Jorge Teillier, aan Hebe Uhart, aan Bruno Schulz, Gabriela Mistral, Jacques Prévert. Nou ja, de lijst van 'kinderboeken'-schrijvers is oneindig. Baudelaire beschreef literatuur als een 'doelbewust teruggaan naar de kindertijd' – ik heb het net nog even opgezocht en zie dat wat hij hiermee beschreef het 'artistieke genie' was, niet de literatuur.

Toch hou ik het graag bij mijn foutieve, minder hoogdravende herinnering aan Baudelaires theorie. Ik hou van die nadruk; ik hou vooral ook van zijn vergelijking tussen kunstenaar, kind, herstellende. Meer nog dan dingen

terug te halen of na te vertellen probeert iemand die schrijft de dingen te zien 'alsof het voor het eerst is', als een kind dus, of als iemand die herstelt van een ziekte en in zekere zin terugkeert uit de dood en, bijvoorbeeld, opnieuw leert lopen.

Ook het vaderschap is een soort herstelproces waarin we alles opnieuw mogen leren. Terwijl we niet eens wisten dat we ernstig ziek waren geweest. Daar zijn we pas net achter.

96

Stiefvaders staan meteen al op achterstand in het wapengekletter rond de legitimiteit. Maar dan ineens staat er iemand op die zegt: 'Mijn stiefvader was mijn echte vader.' Dat soort verhalen hoor ik graag.

Misschien zijn wij vaders in wezen allemaal stiefvaders van onze zonen. De biologie verzekert ons van een plek in hun leven maar we verlangen er ook naar om als vader te worden uitgekozen. Om ze ooit deze wonderbaarlijk rare zin te horen uitspreken: mijn vader was mijn echte vader.

101

Op de terugweg van de bakker waar we elke ochtend samen naartoe gaan: 'Heeft dat kind ook een moeder?' vraagt de man aan mij.

'Sukkel, domme sukkel,' antwoord ik.

Ik was altijd goed in terugschelden, maar dit is alles wat eruit komt. Hetzelfde scheldwoord, twee keer achter elkaar.

Het is een man van ongeveer mijn leeftijd, in een keurig pak, met droge, groene ogen. Hij lijkt niet dronken.

Een seconde lang overweeg ik hem te vragen even op me te wachten, zodat ik jou eerst in je wiegje kan leggen en hem vervolgens een klap voor zijn bek kan geven. Ik vind het zo naar om zoiets te denken. Zo verdrietig eigenlijk. Het haalt me naar beneden.

Wat voor iemand zegt zoiets. Waarom, waarvoor?

Ik leg je in de armen van je moeder.

Ik loop naar de keuken en eet een heel stokbrood, denkend aan elementaire, keiharde, definitieve scheldwoorden.

120

Mijn vader werd op zijn vierentwintigste vader en ik op mij tweeënveertigste. Ik moet daar steeds aan denken.

Wanneer je een kind krijgt word je zelf weer kind. Maar de eigen ervaring, getemd door de tijd en getekend of geconditioneerd door idealisering, ruzie of afwezigheid, is niet genoeg. Je zou je de dagen en nachten willen herinneren waarop er voor je werd gezorgd zoals jij dat nu doet voor je eigen kind. Hoewel er misschien ook niet zo goed voor je werd gezorgd. Misschien werd je wel in de box gezet en lieten ze je huilen en stopten ze je de fles in je mond. En zetten ze de tv aan, klaar.

We vergelijken onszelf met onze ouders, ondanks het feit dat we – en dat weten we – niet meer hetzelfde kunnen zijn als zij maar ook niet fundamenteel anders. En aangezien we ze al hebben vermoord toen we twintig waren, kunnen we dat niet nog eens doen; juist daarom laten we ze zo nu en dan toch maar uit de dood herrijzen.

Je huilt als je beseft dat je voetjes niet bedoeld zijn om dingen mee te pakken. Maar dan ontcijfer je verbaasd de tekeningetjes op het laken. De rimpels in de deken. En de regendruppels op het raam. Je moeder doet de donder na en ik de bliksem. Alles is goed.

Bij sommige mannen komt het vaderschap wel erg hard binnen. Alsof ze van de ene op de andere dag, alleen omdat ze vader zijn geworden, niet meer in staat zijn een zin uit te brengen zonder dat er een verhaaltje voorbijkomt waarin hun kinderen de hoofdrol spelen, die meer nog dan hun kinderen hun spiritueel leider lijken te zijn, want voor deze kwijlende vaders hebben zelfs de meest banale anekdotes iets van filosofische diepgang. En dat is precies bij mij het geval.

Ik kan me voorstellen wat een ramp het zou zijn geweest als ik op mijn twintigste een kind had gekregen. Ik behoor tot een generatie die het ouderschap voor zich uit heeft geschoven, of rigoureuus heeft afgezworen, of het op andere, even moeilijke of zelfs moeilijkere manieren heeft uitgeoefend, in de vorm van stiefouderschap – een woord dat volgens het woordenboek niet bestaat – en adoptie.

En nu, op mijn tweeënveertigste, is het vaderschap voor mij een waar feest. We weten dat zelfs op de beste feesten de euforie soms verstoord wordt door momenten van ontreddering, of het vervelende nieuws dat je morgenochtend misschien vroeg op moet en de afwas moet

doen. Maar als ik deze ruim honderdvijftig dagen in één korte zin zou moeten samenvatten, zou mijn telegram als volgt luiden: ik heb het reuze naar mijn zin.

203

Waarom wilde je eigenlijk een kind?

De afgelopen paar maanden zijn wel vijftien mensen zo vrij geweest me dat te vragen.

‘Eigenlijk wilde ik opa worden, dit is maar een opstapje,’ antwoord ik dan, bijvoorbeeld.

Of: ‘Omdat ik genoeg had van katten.’

‘Omdat het onderhand tijd werd.’

‘Om persoonlijke redenen.’

‘Omdat ik verliefd ben.’

‘Uit nieuwsgierigheid.’

Vooraf dat laatste antwoord vind ik leuk, subtiel en banaal als het is. Misschien zou ik beter kunnen zeggen: ‘intellectuele nieuwsgierigheid’ of ‘experimenteerdrijf’. Of het gooien op een hang naar avontuur, de zo hoog aangeslagen zucht naar ervaringen, de behoefte om de menselijke natuur te doorgronden. Maar het simpelste antwoord vind ik het leukst, op zijn Pandora’s.

Na de grapjes geef ik echter wel degelijk antwoord, ik doe althans een poging. Ik ben niet in staat er een zuiver rationeel betoog over te houden, maar me ervan afmaken met afgemeten cynisme zou betekenen dat ik bijdraag aan die ontmoedigende, afstompende kennisleemte waar we allemaal zo onder te lijden hebben gehad.